STUDIJŲ DALYKO (MODULIO) APRAŠAS

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
Paribio kultūra	

Dėstytojas / a (-ai)	Padalinys (-iai)
Koordinuojantis (-i): prof. dr. Kristina Rutkovska **Kitas / a (-i):**	Filologijos fakultetas

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji (BA)	Individualiųjų studijų

Įgyvendinimo forma	Vykdymo laikotarpis	Vykdymo kalba (-os)
Auditorinė	Pavasario semestras	Lenkų k.

Reikalavimai studijuojančiajam	
Išankstiniai reikalavimai:	**Gretutiniai reikalavimai (jei yra):**

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
5	133	48	85

Dalyko (modulio) tikslas		
Suteikti studentams tvirtus kalbotyros ir etnologijos mokslo pagrindus, ugdyti jų gebėjimą suprasti ir analizuoti paribyje susiformavusius kalbinius ir kultūrinius reiškinius, gebėti vertinti kalbos sistemos ypatybes, susiformavusias kalbinio kontakto sąlygomis, supažindinti studentus su įvairiais šiuolaikinės dialektologijos ir etnologijos tyrinėjimo aspektais, moksliniais terminais ir pagrindiniais šios srities darbais; siekti, kad studentai gebėtų suprasti skirtingų kultūrų specifiką, gebėtų analizuoti ir kritiškai vertinti kultūrinius kontekstus, galėtų konstruktyviai bendrauti su kitų kultūrų atstovais, savo veikloje vadovausis pagarba ir atvirumu kultūrinei įvairovei; taip pat siekiama ugdyti studijuojančiųjų analitinį ir kritinį mąstymą, gebėjimą dirbti grupėje ir savarankiškai, nusiteikimą mokytis, siekti kokybės ir ją vertinti.		
Dalyko (modulio) studijų rezultatai	**Studijų metodai**	**Vertinimo metodai**
Modulį išklausę studentai: - įgis žinių apie regioninės lenkų kalbos sistemą ir kultūros savitumus paribyje; - gebės apibūdinti pagrindines dialektologijos ir etnologijos mokslo problemas, išreikšti ir pagrįsti savo požiūrį į jas; - gebės aprašyti, analizuoti ir aiškinti įvairius kalbos ir kultūros reiškinius, vartodami tinkamą terminiją ir taikydami tinkamus metodus; - gebės suprasti su paribiu susijusį mokslinį tekstą (žodžiu ir raštu) ir jį reziumuoti; - turės žinių apie kalbų kontaktines zonas Lietuvoje ir jų tipologiją; - gebės gretinti regioninės lenkų kalbos ir kultūros reiškinius su bendrinės lenkų kalbos ir kultūros reiškiniais, nustatyti ir paaiškinti jų panašumus ir skirtumus;	Įtraukianti paskaita (klausimų ir diskusijų galimybė, užduotys) Skaitinių aptarimas ir praktinės užduotys.	2 kontroliniai atsiskaitymai; 1 grupinis projektas. Egzaminas raštu (uždarojo ir atvirojo tipo klausimai ir užduotys, teksto analizė). Studentui leidžiama laikyti egzaminą tik tuo atveju, jeigu jis semestro metu praleido ne daugiau kaip 30% paskaitų, pratybų ar seminarų bei atsiskaitė visus numatytus tarpinius atsiskaitymus.

- gebės praktiškai taikyti įgytas žinias: vertinti įvairias kalbos atmainas, kultūros reiškinius; - gebės kelti tikslus, pasirinkti užduočiai reikalingus išteklius ir metodus; - gebės rinkti ir sisteminti informaciją iš įvairių šaltinių; - gebės įžvelgti kultūrinę ar tarpdalykinę problemą, jai ištirti pasirinkti tinkamą empirinę medžiagą, tyrimo metodus ir bibliografinius šaltinius.		

Temos	**Kontaktinio darbo valandos**							**Savarankiškų studijų laikas ir užduotys**	
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	**Visas kontaktinis darbas**	**Savarankiškas darbas**	**Savarankiškai atliekamos užduotys**
1. Paribio sąvoka sociologijoje bei kalbotyroje. Kalbos vaidmuo tautinio tapatumo atsiradimo procese.	2		2				**4**	**8**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 1, 5-15; Nr. 5, 33-53.
2. Tautinė savimonė, jos formavimosi lietuvių-lenkų paribyje ypatumai. Savimonės tipai.	2		2				**4**	**8**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 1, 15-25; Nr. 5, 56-70.
3. LDK kalbinė situacija. Įvairių kalbų funkcionavimas. Lenkų kalbos vaidmuo kultūriniame ir religiniame gyvenime.	6		2				**8**	**12**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 1, 25-37; Papild. lit., Nr. 1, straipsniai pasirinktinai.
4. Pagrindinės lenkų tarmių Lietuvoje grupės. Vilniaus, Kauno bei Smalvų tarminiai arealai. Dvaras ir bažnyčia kaip lenkų kalbos paplitymo veiksniai.	6		4				**10**	**14**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 2, H. Karas straipsniai apie kalbinę situaciją; Garso įrašų analizė.
5. Kontaktuojančių kalbų įtaka lenkų tarmėms, jos formos bei mechanizmai. Leksiniai lituanizmai, archaizmai, jų tipai, gyvybingumo priežastys.	2		2				**4**	**16**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 2, Mokslo straipsnių skyrius, pasirinktinai.
6. Liaudies kultūra paribyje. Tautosakos vaidmuo tautinio identiteto formavimuisi. Lenkų bajorų papročiai, įvairių etninių bendruomenių papročiai, jų sinkterizmas.	6		2				**8**	**14**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 2 (pasirinktinai). Darbas viešojoje erdvėje.
7. Įvairios kultūros formos paribyje: menas, architektūra, muzika, teatras.	6		2				**8**	**13**	Specialiai kursui parengtų mokslinių tekstų skaitymas ir aptarimas. Nr. 2 (pasirinktinai). Darbas viešojoje erdvėje.
Iš viso	32		16				**48**	**85**	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Kaupiamasis vertinimas:			
Grupinis projektas	40 %	Semestro / modulio pabaiga	Vertinamas taikant įvairius kriterijus: išsamus temos parengimas, literatūros panaudojimas, pristatymo būdas, atsakymas į oponentų klausimus.
Aktyvus dalyvavimas paskaitose ir seminaruose	20 %	Viso semestro metu	Dalyvavimas diskusijose, pagrindinių klausimų aptarimas, mokslinių tekstų skaitymas.
Egzamino darbas	40 %	Sesijos metu	Egzamino darbą sudaro 1 platesnė tema, formuluojama remiantis kurso programa (atsakymo apimtis iki 1 p.); 4 praktinės užduotys 10 balų – 95–100 % gerai išspręstų uždavinių, balai kinta kas 10 %; atsakymas platesne tema vertinamas remiantis bendrauniversitetiniais pažymių kriterijais
Rengiant rašto darbus ir atliekant savarankiško darbo užduotis (pvz., generuojant medžiagą analizei ar diskusijai, analizuojant, redaguojant tekstą, tikrinant rašybą ir gramatiką, kuriant pristatymų vizualizacijas ir atliekant kitus rutininius darbus) galima naudoti generatyvinio dirbtinio intelekto (GDI) įrankius. Jie turi būti naudojami vadovaujantis VU Filologijos fakulteto Generatyvinio dirbtinio intelekto gairėmis (nuorodą į gaires), studijų dalyko apraše nustatytais tikslais bei laikantis akademinio sąžiningumo, etiškumo, skaidrumo ir atsakomybės principų, numatytų VU teisės aktuose. Studentas (-ė) privalo deklaruoti GDI naudojimo faktą, nurodyti jo panaudojimo apimtį ir tikslą (arba darbo dalis, kurioms GDI buvo naudotas). Studentas (-ė) taip pat privalo gebėti paaiškinti ir pagrįsti GDI sugeneruotą ar jo pagalba parengtą turinį bei prisiimti visą atsakomybę už galutinį pateikto darbo turinį.			

	Autorius (-iai)	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidykla ar internetinė nuoroda
	Privaloma literatūra				
1.	Kristina Rutkovska	2012	Lenkų ir lietuvių paribio kultūra//Język a kultura na pograniczu (mokomoji priemonė)		Vilnius: VU leidykla
2.	Kristina Rutkovska (red.)	2018	Lietuvos lenkų tarmės//Gwary polskie na Litwie (elektroninis leidinys)		Vilnius: VU leidykla http://www.lenkutarmes.flf.vu.lt/
3.	Zofia Kurzowa	1993	Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich		Warszawa: UW
4.	Halina Turska	1993	O powstaniu zwartych obszarów językowych na Wileńszczyźnie		Warszawa: PWN
5.	Valerijus Čekmonas	2019	Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika		Vilnius: LKI
	Papildoma literatūra				
1.	Vytautas Ališauskas, Liudas Jovaiša, Mindaugas Paknys, Rimvydas Petrauskas, Eligijus Raila	2006	Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego: analizy i obrazy		Vilnius: VU
2.	Stanisław Urbańczyk (red.)	2011	Encyklopedia języka polskiego		Wrocław: UW
3.	Stanisław Dubisz	1995	Dialekty i gwary polskie. Leksykon “Omegi”		Warszawa: Elipsa

Atnaujinta 2026.11.09

COURSE UNIT (MODULE) DESCRIPTION

Course unit (module) title	Code
Kultura pogranicza polsko-litewskiego	

Academic staff	Core academic unit(s)
Coordinating: prof. dr Kristina Rutkovska **Other:**	Wydział Filologiczny

Study cycle	Type of the course unit
Pierwszy (BA)	Kurs do wyboru

Mode of delivery	Semester or period when it is delivered	Language of instruction
Kontaktowe (audytoryjne)	Wiosenny	Polski

Requisites	
Prerequisites:	**Co-requisites (if relevant):**

Number of ECTS credits allocated	Student's workload (total)	Contact hours	Individual work
5	133	48	85

Purpose of the course unit
Kształtowanie u studentów solidnych podstaw w zakresie językoznawstwa porównawczego i etnologii, rozwijanie ich umiejętności rozumienia i analizowania zjawisk językowych i kulturowych ukształtowanych na pograniczu, oceny cech systemu językowego, zaistniałych w warunkach kontaktu językowego; zapoznanie studentów z różnymi aspektami współczesnych badań w dziedzinie dialektologii i etnologii, z terminami naukowymi i głównymi opracowaniami w tej dziedzinie; dążenie do tego, aby studenci byli w stanie zrozumieć specyfikę różnych kultur, analizować i krytycznie oceniać konteksty kulturowe, wchodzić w konstruktywne interakcje z innymi osobami oraz prowadzić swoją pracę z poszanowaniem i otwartością na różnorodność kulturową; wspieranie analitycznego i krytycznego myślenia, umiejętności pracy w grupie, chęci uczenia się, dążenia do wykonania jakościowej pracy i jej odpowiedniej oceny.

Learning outcomes of the course unit	Teaching and learning methods	Assessment methods
Studenci, którzy zaliczyli moduł: - zdobędą wiedzę na temat regionalnej odmiany języka polskiego i specyfiki kulturowej pogranicza; - potrafią opisać, wyrazić i uzasadnić swoje stanowisko wobec głównych problemów dialektologii i etnologii; - potrafią opisywać, analizować i wyjaśniać różne zjawiska językowe i kulturowe, posługując się odpowiednią terminologią i metodami; - będą w stanie zrozumieć i streścić tekst naukowy (ustny i pisemny) związany z pograniczem;	Angażujący wykład (możliwość zadawania pytań i dyskusji, ćwiczenia) Omówienie lektur i ćwiczenia praktyczne.	2 prace rozliczeniowe; 1 projekt grupowy. Egzamin pisemny (pytania i ćwiczenia zamknięte i otwarte, analiza tekstu). Studenci mogą przystąpić do egzaminu tylko wtedy, gdy opuścili nie więcej niż 30% wykładów, ćwiczeń lub seminariów w ciągu semestru i rzoliczyli się za zadań obowiązkowych.

- zdobędą wiedzę na temat stref kontaktu językowego na Litwie i ich typologii; - będą w stanie porównać zjawiska regionalnego języka i kultury polskiej ze zjawiskami ogólnego języka i kultury polskiej oraz zidentyfikować i wyjaśnić ich podobieństwa i różnice; - potrafią zastosować zdobytą wiedzę w praktyce: ocenić różne odmiany języka i zjawiska kulturowe; - potrafią wyznaczać cele, dobierać środki i metody potrzebne do wykonania zadania badawczego; - będą w stanie zbierać informacje do badań z różnych źródeł; - potrafią zidentyfikować problem kulturowy lub interdyscyplinarny i wybrać odpowiedni materiał empiryczny, metody badawcze i źródła bibliograficzne do jego zbadania.		

Content	**Contact hours**							**Individual work: time and assignments**	
	Lectures	Tutorials	Seminars	Workshops	Laboratory work	Internship	**Contact hours, total**	**Individual work**	**Tasks for individual work**
1. Pojęcie pogranicza w socjologii i językoznawstwie. Rola języka w kształtowaniu się tożsamości narodowej.	2		2				**4**	**8**	Czytanie i omawianie tekstów naukowych. Nr 1, 5-15; Nr 5, 33-53.
2. Tożsamośc narodowa, sposoby jej kształtowania się na pograniczu, podstawowe typy.	2		2				**4**	**8**	Czytanie i omawianie tekstów naukowych. Nr 1, 5-15; Nr 5, 33-53.
3. Sytuacja językowa na terenia WKL. Funkcjonowanie różnych języków. Rola języka polskiego w życiu kulturalnym i religijnym.	6		2				**8**	**12**	Czytanie i omawianie tekstów naukowych. Nr. 1, 25-37; Uzupełn. lit., Nr. 1
4. Główne grupy dialektów polskich na Litwie. Obszary dialektalne: wileński, kowieński i smołwieński. Dwór i kościół jako czynniki utrzymania języka polskiego.	6		4				**10**	**14**	Czytanie i omawianie tekstów naukowych. Nr. 2. Analiza narracji ludowych.
5. Wpływ języków kontaktowych na dialekty polskie, jego formy i mechanizmy. Leksykalne lituanizmy, archaizmy, ich rodzaje i przyczyny żywotności.	4		2				**6**	**16**	Analiza własnych zachowań językowych lub narracji zamieszczonych w portalu http://www.lenkutarmes.flf.vu.lt/.
6. Kultura ludowa na pograniczu. Rola folkloru w kształtowaniu tożsamości narodowej. Obyczaje szlachty polskiej, obyczaje różnych społeczności	6		2				**8**	**14**	Czytanie i omawianie tekstów naukowych. Nr. 2 (do wyboru). Zajęcia w muzeum.

etnicznych, synkretyzm różnych form fokloru.									
7. Różne formy kultury na pograniczu: sztuka, architektura, muzyka, teatr.	6		2				**8**	**13**	Czytanie i omawianie tekstów naukowych. Nr. 2 (do wyboru). Zajęcia w plenerze.
Total	**32**		**16**				**48**	**85**	

Assessment strategy	Weight %	Deadline	Assessment criteria
Projekt grupowy	40	W końcu semestru	Jest on oceniany na podstwie różnych kryteriów: staranne przygotowanie tematu, wykorzystanie literatury, styl prezentacji, odpowiedź na pytania oponentów.
Udział w zajęciach	20	Cały semestr	Udział w dyskusji, omawianie podstawowych zagadnień, czytanie tekstów naukowych.
Egzamin	40	Sesja	Praca egzaminacyjna składa się z 1 obszernego tematu opartego na programie kursu (do 1 s.); 4 ćwiczeń praktycznych 10 punktów za 95-100% rozwiązanych zadań, przy czym oceny mogą się różnić o 10%; odpowiedź na szerszy temat jest oceniana na podstawie ogólnych kryteriów oceny uniwersyteckiej

Zasady korzystania z generatywnej sztucznej inteligencji (GSI)

Przy przygotowywaniu prac pisemnych oraz wykonywaniu zadań realizowanych w ramach samodzielnej pracy studenta (m.in. generowaniu materiałów do analizy lub dyskusji, analizie i redagowaniu tekstów, sprawdzaniu poprawności językowej, tworzeniu wizualizacji do prezentacji oraz wykonywaniu innych czynności o charakterze rutynowym) dopuszcza się korzystanie z narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji (GSI).

Korzystanie z narzędzi GSI powinno odbywać się zgodnie z Wytycznymi Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wileńskiego dotyczącymi stosowania generatywnej sztucznej inteligencji (link do wytycznych), celami i zasadami określonymi w opisie przedmiotu oraz z poszanowaniem zasad uczciwości akademickiej, etyki, przejrzystości i odpowiedzialności, wynikających z obowiązujących aktów prawnych Uniwersytetu Wileńskiego.

Student(-ka) jest zobowiązany(-a) do ujawnienia faktu wykorzystania narzędzi GSI, określenia zakresu i celu ich zastosowania oraz wskazania części pracy, przy opracowaniu których zostały wykorzystane.

Student(-ka) jest również zobowiązany(-a) do wykazania się znajomością i zrozumieniem treści wygenerowanych lub opracowanych z wykorzystaniem GSI, a także do ich merytorycznego uzasadnienia. Pełną odpowiedzialność za treść, poprawność oraz zgodność z zasadami uczciwości akademickiej ponosi autor(ka) złożonej pracy.

Author (-s)	Publishing year	Title	Issue of a periodical or volume of a publication	Publishing house or web link
Required reading				
Kristina Rutkovska	2012	Lenkų ir lietuvių paribio kultūra//Język a kultura na pograniczu (mokomoji priemonė)		Vilnius: VU leidykla
Kristina Rutkovska (red.)	2018	Lietuvos lenkų tarmės//Gwary polskie na Litwie (elektroninis leidinys)		Vilnius: VU leidykla http://www.lenkutarmes.flf.vu.lt/
Zofia Kurzowa	1993	Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich		Warszawa: UW
Halina Turska	1993	O powstaniu zwartych obszarów		Warszawa: PWN

		językowych na Wileńszczyźnie		
Valerijus Čekmonas	2019	Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika		Vilnius: LKI
Recommended reading				
Vytautas Ališauskas, Liudas Jovaiša, Mindaugas Paknys, Rimvydas Petrauskas, Eligijus Raila	2006	Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego: analizy i obrazy		Vilnius: VU
Stanisław Urbańczyk (red.)	2011	Encyklopedia języka polskiego		Wrocław: UW
Stanisław Dubisz	1995	Dialekty i gwary polskie. Leksykon “Omegi”		Warszawa: Elipsa

Updated 2026.11.09